

MENS

DRIEMAANDELIJKS
MILIEUTIJDSCRIFT:
"een musti voor een mens"

Milieu-Educatie : Natuur & Samenleving

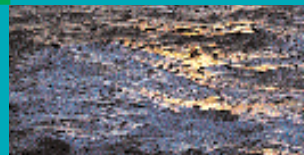

MENS :
een indringende
en educatieve
visie op het
leefmilieu

Dossiers en rubrieken
didactisch gewikt
en gewogen door
eminente specialisten

*Een zeldzame, bruinkleurige
reuzenpanda wordt
vertroeteld.
Wees goed jegens dieren,
niet alleen omdat ze
zeldzaam zijn.*

15

juli-september 1994

met dossier:
"Wees goed jegens
dieren"

I N H O U D

Gast-redactioneel door J. Santkin, Minister van Volksgezondheid:	2
Dossier: "Wees goed jegens dieren"	3
"Jongerenprijs Leefmilieu" 1995	16

GAST-REDACTIONEEL

Volksgezondheid en proefdieren

Als Minister van Volksgezondheid kan ik niet voorbijgaan aan de noodzaak van bepaalde dierproeven. Toch vraag ik me af of sommige proeven nog essentieel zijn voor het welzijn, de gezondheid of de overleving van de mens. Kunnen geen andere methoden worden gebruikt bij de registratie van een geneesmiddel, de homologatie van een cosmeticum of de classificatie van een scheikundig produkt?

Ik ben ervan overtuigd dat het antwoord niet mag worden ingegeven door een primair anthropocentrisme, noch door een onverantwoord utilitarisme uitsluitend ten bate van de mens.

Daarom wil ik zorgen voor de afschaffing van alle verplichte dierproeven die onnodig lijden veroorzaken of waarvoor een alternatieve methode bestaat. Eén van die proeven is de alom bekende LD₅₀-test (waarmee de dosis bepaald wordt die bij 50% van de proefdieren dodelijk is).

Vanaf 1 januari 1995 verbiedt de Belgische wetgeving bij Koninklijk Besluit, LD₅₀-tests ter bepaling van de toxiciteit voor de registratie van een medicament.

Een tweede Koninklijk Besluit zal stipuleren dat na 1 januari 1998 alle dierproeven voor de homologatie van cosmetica verboden zijn. Die datum kan zelfs vervroegd worden, als het bijhorende rapport dat ik daarover laat opstellen, aantoont dat zulks mogelijk is.

Ten slotte heb ik gevraagd dat de classificatie van chemische produkten niet meer geschiedt op basis van de LD₅₀, maar van een alternatieve methode.

Die beslissingen vormen een eerste, volgens sommigen eerder bescheiden fase. Daarvan ben ik mij bewust. Maar binnen het strikte kader van mijn bevoegdheden is een eerste stap gezet.

Daarbij aansluitend heb ik in juni laatsleden bij mijn Europese collega's erop aangedrongen om de Belgische maatregelen als voorbeeld te nemen voor de hele Europese Unie.

Dankzij een ethische aanpak van het wetenschappelijk onderzoek, in het bewustzijn van de reële problemen, moet de mens zich verder kunnen ontwikkelen door de fundamentele verworvenheden van zijn ontdekkingen.

Jacques Santkin,
Minister van Volksgezondheid.

Algemene informatie en coördinatie:

Sonja De Nollin
Te Boelaarlei 23 - 2140-Borgerhout
Tel.: 03/322.74.69 • Fax: 03/321.02.77

Onder de auspiciën van:

- Vlaamse Vereniging voor Biologie (V.V.B.)
- Koninklijke Vlaamse Chemische Vereniging (K.V.C.V.)
- Vereniging Leraars Wetenschappen (VeLeWe)
- Vereniging voor het Onderwijs in de Biologie (V.O.B.)
- Vereniging Leraars Aardrijkskunde (V.L.A.)
- Vlaamse Ingenieurskamer (V.I.K.)
- Water - Energie - Leefmilieu (WEL)
- Instituut voor Milieukunde, U.I.A.
- Verbond der Vlaamse Academië (V.V.A.)
- Nederlands Instituut voor Biologen (NIBI)
- Natuur & Wetenschap
- Provinciaal Instituut voor Milieu-Educatie (PIME)
- Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen (KMDA)
- Zoo Antwerpen en dierenpark Planckendaal

Voor steun en medewerking oprechte dank aan:

- BRTN
- Congress Press BV
- Gemeenschapsministerie van Onderwijs

Kernredactie:

K. Bruggemans, Productiehoofd Weten-
schappen, Hoofd Departement Cultuur, BRT
R. Hulpia, Projectleider, Ministerie van
Onderwijs
J. Bosmans, D. Wellens,
Wetenschappelijke redacteurs

Adviesraad:

F. Adams, J. Baeyens, H. Bocken,
J. Bosselaers, L. Brandt, A. Buekens,
B. Bueno de Mesquita, R. Ceulemans,
H. Clijsters, J.W. Copius Peereboom,
K. De Brabander, M. De Cleene, W. Declair,
D. De Keukeleire, N. T. de Oude,
L. Deprez, P. De Valkeneer, D. Dubois,
B. Haest, J. Kretzschmar, F. Lox,
G. Magnus, H. Masson, J. Noben,
F. Ollevier, J. Put, P. Schepens,
J. Tollenaere, A. Valcke, F. Van Assche,
P. Van Cauwenberge, W. Van Cotthem,
P. Van den Sande, O. Vanderborght,
R. Van Grieken, J. Vangronsveld,
C. van Haeren, L. Van Leemput,
N. Van Passel, J.P. Verbelen, R. Verheyen,
W. Verstraete, K. Vlassak, D. Weytjens.

Jaarabonnement

door storting op naam van:

S. De Nollin, "Tijdschrift MENS":
België: 700 BF op PCR 000-1610496-05
Nederland: 40 Fl. op Rek. nr. 52.18.05.465
(Giro nr. ABN 1110608)

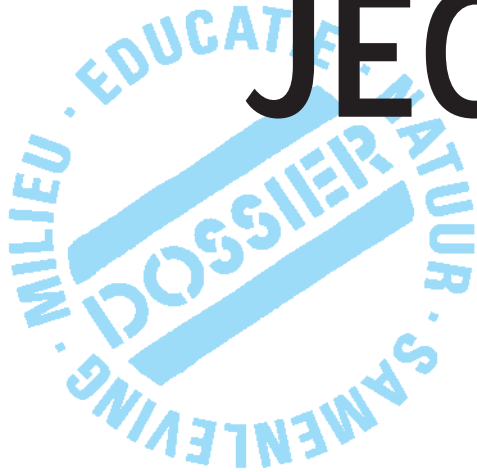
Verantwoordelijke uitgever:

R. Valcke (Vlaamse Vereniging voor Biologie)
Reimenhof 30, B-3530-Houthalen

Met dank aan de Zoo, Janssen
Pharmaceutica en diverse verenigingen
voor dierenbescherming voor illustraties.

Over de plichten van de mens en de eerbied voor het leven

WEES GOED JEGENS DIEREN

Dossier samengesteld met medewerking van:

Prof. Nora De Clerck, Vlaamse Vereniging voor Biologie, RUCA, Antwerpen
Prof. André Houvenaghel, RUCA, Antwerpen,

Prof. Jean Maisin, UCL, Brussel

Prof. Frank Ödberg, U.Gent,

Prof. Paul Steels, LUC, Diepenbeek

Peter De Deyn, Rudi D'Hooge, UIA, Antwerpen

Jean Van Kerkom, VITO, Mol

Frederik Daman, Paul Van den Sande, KMDA, Zoo, Antwerpen

Erik Van Tilburgh, Ministerie van Landbouw,

Pierre Naessens, Ministerie van Volksgezondheid

Marc Boussy, Anne Dethier, Nationale Raad voor Dierenbescherming

René Votion, APMA, Anti Proefdieren Mishandeling Actie,

Karel Plasmans, Blauwe Wereldketen,

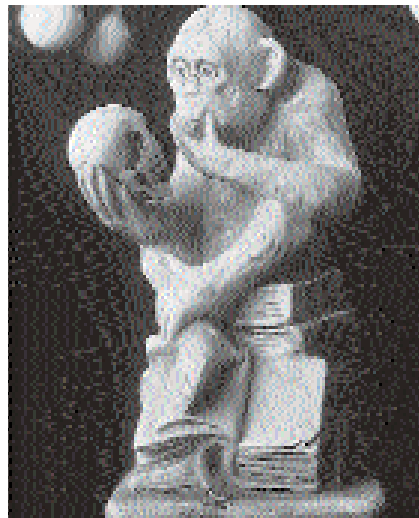
Jan Bosmans, Karel Bruggemans,

Sonja De Nollin, Marc D'hoore,

Guy De Vroey, Mark Lauwerijs,

Herman Van Cauteren,

Nadine Van Passel, Donald Wellens, Werkgroep MENS

De peinzende aap bestudeert de leer van Darwin over "the origin of species" met behulp van een schedel van de "homo humoristicus", een fossiele mensensoort die blijkbaar al lachende is uitgestorven onder het motto: Wie laatst licht, best licht. Of niet soms?

Aangezien de mens zichzelf met een zekere dosis hoogmoed "homo sapiens" noemt, is hij ook in grote mate verantwoordelijk voor het lot van de dieren op aarde... en zeg maar voor het hele leefmilieu, voor alles wat leeft en niet leeft.

Waarin dieren en mensen gelijk zijn

Samen met Adam en Eva zijn ook de dieren uit het Aards Paradijs verdreven. Misschien hadden ook zij van de verboden vrucht gegeten. Zeker is wel dat dieren, zoals mensen, een drang hebben om te overleven en zich voort te planten, en dat ze evenzeer kunnen ziek worden en sterven.

Dit dossier beschouwt vooral de verhouding tussen de mens en de gewervelde dieren in onze samenleving. Zoals wij, hebben ze zenuwen en hormonen en allerlei organen die zorgen voor spijsvertering, ademhaling, bloedsomloop en noem maar op. In het dierlijke gedrag is vaak veel menselijks te herkennen ... en omgekeerd. Desmond Morris heeft er populariserende boeken over geschreven zoals: "De naakte aap". Hoe dan ook, dat sommige diersoorten fysisch pijn kunnen lijden en vormen van emoties beleven, is af te leiden uit studies van het zenuwstelsel en het gedrag.

Dit dossier bespreekt vooral het respect dat de mens moet opbrengen voor gewervelde dieren, de zogenoemde "hogere" diersoorten die vanuit biologisch standpunt een grote gelijkenis met de mens vertonen. Dat betekent zeker niet dat andere levensvormen als minderwaardig veronachtzaamd mogen worden.

De eerbied voor het leven beperkt zich niet tot de bezitters van een wervelkolom. Als men bedenkt dat stukjes genetisch materiaal van een bacterie kunnen ingebouwd worden in planten en dieren en doorgegeven aan het nageslacht, dan is het wel duidelijk dat de banden tussen al wat leeft veel inniger zijn dan men ooit heeft vermoed.

De mens moet bijgevolg niet alleen zijn eigen soortgenoten maar ook de andere dieren met gepaste zorg en eerbied benaderen. In een ver verleden hadden we nog gemeenschappelijke voorvaderen.

Gezelschapsdieren

De meeste relaties tussen een doorsnee burger en gewervelde dieren hebben betrekking op huisdieren. In grote meerderheid zijn dat katten en honden. In de landen van de Europese Gemeenschap leven zowat vijftientwintigmiljoen katten en evenveel honden, waarvan telkens ongeveer anderhalf miljoen in België en anderhalf miljoen in Nederland.

Dierenasielen ontfermen zich over huisdieren die om één of andere reden aan hun zorgen worden toevertrouwd. Meestal gaat het om eigenaars die de verzorging niet meer aankunnen. In andere gevallen gaat het om verloren of verlaten dieren. Hoe dan ook, het jammerlijke gevolg van dat alles is dat de dierenasielen geregeld worden overspoeld met huisdieren waarvoor ook zij niet voldoende voorzieningen hebben. Dan is euthanasie de enige oplossing.

Apparatuur voor tatoeage (links) en voor inplanting van een microchip (rechts)

De euthanasie van de dieren moet op een deskundige, humane en pijnloze manier uitgevoerd worden door een dierenarts. In de praktijk betekent dat meestal een injectie van barbituraten bij de hond, eventueel voorafgegaan door kalmeermiddelen om stress te vermijden. Voor katten is de normale procedure een verdoving met chloroformdampen tot de dood erop volgt.

Overpopulatie

In 1993 werden aan het dierenasiel aan Veeweyde in Brussel 4262 katten toevertrouwd, waarvan er slechts 816 terug bij mensen konden geplaatst worden. De meest voorkomende medische redenen om een kat naar het asiel te brengen zijn de allergie van baby's of familieleden voor kattehaar en de angst van zwangere vrouwen voor toxoplasmose.

Het adoptiepercentage voor katten bedroeg dus minder dan 20 %. Voor honden lag dat cijfer beduidend hoger en noteerde men ongeveer 60 % adoptie. Volgens de statistieken van het Belgisch Ministerie van Landbouw werden in 1993 27 % van de katten en 54 % van de honden geplaatst.

De opvang in asielen kan onmogelijk gelijke tred houden met de voortplanting van de katten- en hondenpopulatie. In de Verenigde Staten worden jaarlijks zowat 16.000.000 honden en katten door euthanasie gedood. Ook moet men rekening houden met de niet gecontroleerde euthanasie door particulieren. Bovendien zijn er talloze verwilderde katten die niet in een asiel

belanden, maar in miserabele omstandigheden leven en sterven.

Daarom wordt door organisaties voor dierenbescherming aanbevolen katers en reuen te laten castreren en kattinnen en teven te laten steriliseren.

Om overpopulatie van katten en honden af te remmen heeft de Minister van Landbouw in België een wetsontwerp ingediend dat de verkoop op markten wil verbieden. Daar worden de dieren immers vaak overhaast en ondoordacht aangekocht. Ook publiciteit voor verkoop van honden en katten door particulieren zou verboden worden.

Identificatie

Een ander veel voorkomend probleem is dat van de verloren dieren. Ongetwijfeld kan hieraan in belangrijke mate verholpen worden als alle huisdieren hun identiteitskaart bij zich dragen onder de vorm van een tatoeage of van een ingeplante "microchip". Zo kan men veel gemakkelijker de eigenaars terugvinden.

Wellicht is men binnenkort in België wettelijk verplicht honden van een identificatiemiddel te voorzien en de

Wees niet té goed jegens dieren. Deze liefelijke toenadering is ten sterkste af te raden om hygiënische redenen, o.m. wormbesmetting. Alleen de wormen varen er goed bij! (zie MENS nummer 9)

identificatiegegevens van zowel de hond als de eigenaar te bezorgen aan het "centraal register" van het Ministerie van Landbouw.

Getoetoeëerde dieren of dieren die voorzien zijn van een microchip, zijn natuurlijk ook beter beveiligd tegen de slechte bedoelingen van malafide handelaars. Het identificatiesysteem helpt ook de schuldigen te vinden die zich op een lafhartige wijze, bijvoorbeeld tijdens de vakantieperiode, van hun huisdier willen ontdoen.

Een huisdier is geen speelgoed

Een huisdier houden omwille van het gezelschap is een goed motief, tenminste als het gezelschap wederzijds gewaardeerd wordt. Alleszins moet men goed beseffen dat een dier niet eenvoudig kan opgeborgen worden zoals een stuk speelgoed.

Al wie met een hond gaat wandelen is verantwoordelijk voor de uitwerpselen. In het Londense Hyde Park worden ze netjes gedeponeerd. In sommige parken of steden zijn er hondetoiletten. Zoniet neemt men het mestprobleem mee naar huis.

Verkoop op markten: weldra verboden?

Gebrek aan verantwoordelijkheid... en de wetteksten

Tijdens de hete zomerdagen in juni had een man tijdens het winkelen, zijn hond in de koffer van de auto achtergelaten. Toen politieagenten, verwittigd door voorbijgangers, de koffer openbraken, was het te laat en was de hond gestorven.

Zo'n droevig voorval bewijst hoe nalatig eigenaars van gezelschapsdieren soms zijn. Tenminste zouden zij de bijzonderste wetten moeten kennen, zoals artikel 4 van de wet betreffende de bescherming en het welzijn der dieren, verschenen in het Belgisch Staatsblad op 14 augustus 1986:

§1: *Ieder persoon die een dier houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, moet de nodige maatregelen nemen om het dier een in overeenstemming met zijn aard, zijn fysiologische en ethologische behoeften, zijn gezondheidstoestand en zijn graad van ontwikkeling, aanpassing of domesticatie, aangepaste voeding, verzorging en huisvesting te verschaffen.*

§2: *Niemand mag de bewegingsvrijheid van het dier dat hij houdt, verzorgt of te verzorgen heeft, zodanig beperken dat het aan vermijdbare pijnen, lijden of letsels is blootgesteld. Wanneer een dier gewoonlijk of voortdurend wordt vastgemaakt of opgesloten, moet het voldoende ruimte en bewegingsvrijheid krijgen, in overeenstemming met zijn fysiologische en ethologische behoeften.*

§3. *De verlichting, de temperatuur, de vochtigheidsgraad, de verluchting, de luchtcirculatie en de overige milieuvoorwaarden van het verblijf der dieren moeten overeenstemmen met de fysiologische en ethologische behoeften van de soort.*

De eigenaars hebben verplichtingen tegenover hun huisdier en ook verplichtingen tegenover hun omgeving.

Het is niet voldoende de eigen huis-kamer netjes te houden; ook stoepen en parken moeten proper blijven. Werklieden die instaan voor het onderhoud van grasperken, worden belaagd door de belegen hondepoep die ze via hun grasmaaiers in kleine verstuiwingen toegeslingerd krijgen. Het leidt soms tot medische problemen.

Alarmerend zijn de cijfers van ernstige hondebeten. In Nederland zijn er jaarlijks zowat 17.000 bijtewonden met opname in een ziekenhuis en 33.000 slachtoffers die moeten verzorgd worden door een huisarts. In België is het probleem van dezelfde orde van grootte. Men schat er de medische ingrepen wegens bijtewonden van honden op 30.000 tot 75.000 gevallen per jaar (Artsenkrant, nov. 1990).

Thaise monniken. De eerbied voor alle levende wezens is een prijszwaardige stelregel van het boeddhisme. Dat neemt niet weg dat de zwervhonden en verwildeerde katten in Bangkok een probleem vormen.

Zwervhonden in Thailand

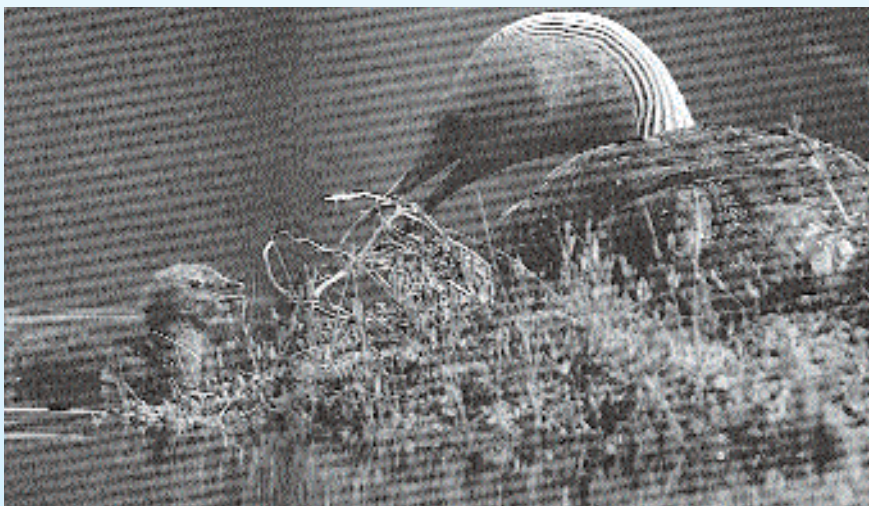
In de Thaise hoofdstad, Bangkok, dolen tienduizenden zwervhonden door de straten. Het Boeddhisme wil dat die dieren gul worden gevoederd.

Het resultaat is dat 5,3 % van de medische urgenties het gevolg is van hondebeten, waarvan de overgrote meerderheid wordt toegebracht door loslopende honden. Kinderen en tieners vormen 55 % van de slachtoffers.

In 9 % van de gevallen gaat het om beten aan het hoofd of in het aangezicht, wat aanleiding kan geven tot vreselijke verminkingen. 13 % van de beten geraakt geïnfecteerd, wat soms tot levensgevaarlijke complicaties leidt.

In Thailand komt nog veel hondsdelheid voor. Wie gebeten wordt en niet tijdig kan worden behandeld met antiserum, leeft wekenlang in de onzekerheid of hij al dan niet ten dode opgeschreven is.

(Bron: Bhanganada K. e.a., Acta Tropica, 55, 249-255, december 1993)

Watervogels vinden maar zelden nog een veilige plaats om te broeden.

Over hondjes en hun bazen

Het wandelweggetje achter het huis slingert zich over een bruggetje, volgt over een tiental meter de rietkraag en duikt dan het bos in naar de vijver. Een fuut zit te broeden op zijn nestvlot. Arm beestje! In dit bos moeten broedvogels haar op hun snavel hebben want om de haverklap komt er een keffer of een loebas de helling afgehold.

Maar ook mensen lopen gevaar. Een drietal bakbeesten duiken op uit het niets en springen wild rond mijn dochter van acht. Huilend zoekt het kind achter mijn rug bescherming. "Ze doen niks hoor, mijnheer" zegt de eigenaar die er niet uitziet alsof hij er veel aan zou kunnen veranderen als dat wél het geval was. Voorzichtig opper ik dat in dit natuurgebied honden aan de leiband moeten. Een scheldkanonnade vol obsceniteiten is het enige gevolg. Perplex blijven we achter.

Vanop een veilige afstand slaat een bejaarde dame het tafereel gade. Als ik naast haar op de bank zit, trekt ze haar mouw omhoog en toont me een viertal witte groeven van littekens in haar rechter voorarm. Ze knipt haar handtas open: "Sindsdien draag ik altijd zo'n apparaatje mee. Spijtig genoeg schrikt een alarmtoestel met ultrageluid niet alle honden af. Sommige worden er zelfs agressief van en de eigenaars nog meer. Eén heeft ooit gedreigd dat hij het apparaat in honderdduizend stukken zou slaan en mijzelf erbij".

Ooit plaatste het stadsbestuur hier een bordje: "Honden aan de leiband". Een nacht later was alles overschilderd, op het woordje "honden" na...

De relatie mens-hond wekt bij sommige mensen onlustgevoelens op.

De Nederlandse zanger Hans Dorrestijn heeft er een boek over geschreven: "Het Anti-hondenboek". Hondenbezitters noemen hun critici dierenhaters. Maar hebben ze gelijk?

Een hond die in het broedseizoen een bos doorkruist, vormt een bedreiging voor het jonge leven daar, hoe klein en hoe braaf hij ook is. De angst voor grote, loslopende honden kan een kind zo hevig aangrijpen dat het niet meer in de buurt durft komen van de plaatsen waar het zich bedreigd voelt. Na een traumatiserende ontmoeting hebben sommige kinderen nachtmerries.

Hondebazen moeten zich realiseren dat het niet genoeg is dat het dier niet bijt. Ze moeten ervan doordrongen zijn dat een kind - en zelfs een volwassene - bang kan zijn voor een grote hond die komt afgerend, zelfs al "doet hij niets". Het kind dat "zijn angst niet kan overwinnen", treft geen schuld. De eigenaar mag bij zijn medemensen geen fysisch, maar ook geen psychisch trauma veroorzaken.

Peter Fonteyne

Honden op straat moeten aan de leiband gehouden worden. Doet u het?

De mentaliteit van sommige dieren-eigenaars laat te wensen over, zoals het nevenstaande verhaal illustreert. Gelukkig is het niet allemaal kommer en kwel. Wie zijn huisdier een goede opvoeding en verzorging geeft, kan er onnoemelijk veel plezier aan beleven.

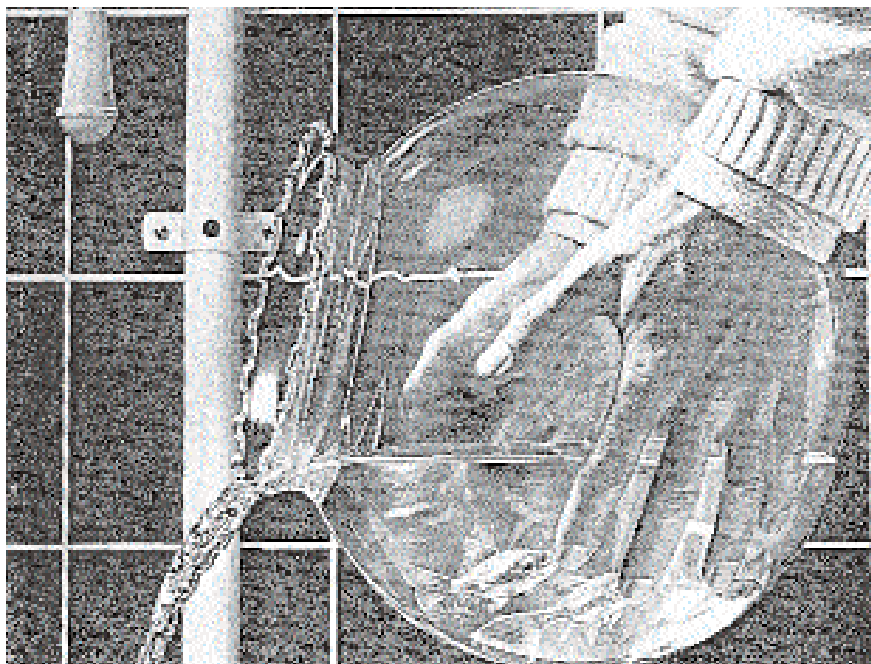
Voor het houden van honden en katten bestaan er handige en begrijpelijke boekjes die gratis te verkrijgen zijn en graag worden aanbevolen.

Interessante informatie vindt u in gratis publikaties, aan te vragen bij Master Foods N.V., Vorstlaan 100 bus 7, 1170-Brussel:

- "Honderd uit over honden" (142 blz)
- "Het Whiskas katten vraagboek" (128 blz)

Elk boekje telt negen hoofdstukken:

1. Allerlei vragen bij het aanschaffen van een huisdier: welk ras, welk geslacht, nut en gevaar voor baby's en kleine kinderen, wat als men buitenshuis werkt ...
2. Omgang en verzorging: training en opvoeding van de dieren, slaap- en eetgewoonten, zindelijkheid, speelgoed, bescherming van huisraad en bezoekers ...
3. Voeding: wat, hoeveel, wanneer ...
4. Rond de voortplanting: krolsheid en loopsheid, gezinsplanning bij huisdieren, castratie en sterilisatie ...
5. Speciale zorgen voor jonge katjes en hondjes: moederbinding, inenting, zindelijkheid...
6. Opvoeding tot een goed gedrag: een belangrijke verantwoordelijkheid!
7. Wanneer en waarom naar de dierenarts?
8. Met kat of hond op reis.
9. Nog meer wetenswaardigheden.

Wie niet goed heeft nagedacht over het houden van gezelschapsdieren, probeert soms zijn geweten te sussen met een aantal smoezen (geïnspireerd door een vroegere campagne voor dierenwelzijn in Nederland).

"Zo, lieve visjes, zwem nu maar door die ondergrondse pijpen lekker terug naar zee."

"Blijf nu maar rustig, flinke hond, tot we terugkomen uit verlof."

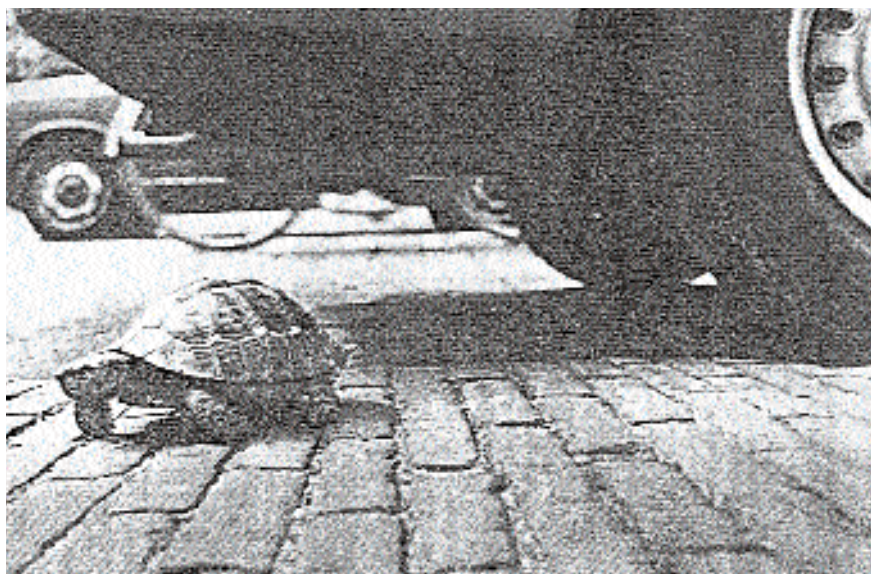
"En nu gaan we leren zwemmen, poesjes."

De keuze van huis- en gezelschapsdieren is natuurlijk niet beperkt tot honden of katten. Er zijn ook nog hamsters, vogels, vissen, schildpadden tot en met paarden en noem maar op.

Allemaal vereisen ze een specifieke verzorging met betrekking tot hun huisvesting, voeding en gezondheid.

Over alle diersoorten bestaan goede naslagwerken die een dierenliefhebber eerst moet consulteren.

Wie meer inzicht wil krijgen in de ingewikkelde aspecten van het diergedrag kan, onder meer, terecht bij de "Belgische Vereniging voor Studie en Informatie over de Relatie Mens-Dier", Albert-Elisabethlaan 46, 1200-Brussel. Tel. 02/732.15.10. De vereniging heeft ook een tijdschrift genaamd "ETHOLOGIA".

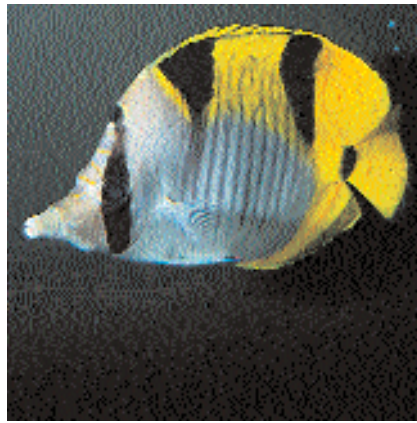

"Eindelijk heb je je vrijheid terug, schatje. Het ga je goed."

Bij de keuze van een gezelschapsdier is goede raad goud waard. Die vindt u bij deskundigen. Meestal is dat een dierenarts die gespecialiseerd is in "kleine huisdieren".

Een leeuwjong is NOOIT een huisdier.

Het houden van koraalvissen of piranha's: interessante hobby's op voorwaarde dat men de dieren een menswaardig of een "dierwaardig" bestaan kan gunnen.

Ongewone huisdieren: oppassen geblazen

Sommige liefhebbers van "ongewone huisdieren" worden aangetrokken door het exotische en het extravagante van hun hobby. Ze koesteren een aapje, een poemaatje, een groene leguaan, vogelspinnen, een grote python, een boa of zelfs gifslangen.

Het avontuur begint soms op een dwaze manier. Een toerist laat zich verleiden om van zijn verre reis één of ander dier mee te brengen. Hij overtreedt daarmee, om te beginnen, de wetten op de handel in bedreigde diersoorten ("Conventie van Washington") en de wet op het dierenwelzijn.

Hoe dan ook, het houden van een speciale diersoort is alleen maar verantwoord wanneer men ter zake deskundig is en zich de nodige opofferingen en financiële investeringen wil getroosten om de dieren in goede en veilige omstandigheden te blijven verzorgen.

Dergelijke avonturen lopen dikwijls slecht af. In de hoogste nood worden dierentuinen soms verzocht zich over de slachtoffers te ontfermen. Vaak kunnen ook zij niet helpen en moeten ze de dieren weigeren met alle gevolgen van dien.

Ook een dierentuin mag geen dieren aanvaarden als hij geen goede verzorging kan waarborgen.

Vooraleer een speciale diersoort aan te kopen moet men zich altijd grondig documenteren over de specifieke eisen die dergelijke soorten stellen.

Dat geldt ook voor het houden van tropische zoetwatervissen die met statige bewegingen en prachtige kleuren het aquarium in de huiskamer opfleuren. Weet u voldoende over de vereisten van temperatuur, verlichting, voeding, medische verzorging? Nog moeilijker wordt het voor wie zich waagt aan zeevissen.

Het houden van de kleine roodwangschildpadjes heeft reeds geleid tot veel miserie en verdriet. Jaarlijks worden er enkele tienduizenden ingevoerd. Als men ze koopt hebben ze de grootte van een muntstuk. Vele diertjes sterven vroegtijdig of ze worden via de wc doorgespoeld. Indien goed verzorgd, groeien ze vrij snel uit tot een lengte van 30 centimeter. De temperatuur van het water moet optimaal rond 27 °C gehouden worden en de omvang van het aquarium moet voortdurend worden aangepast. Sommige worden uitgezet in vijvers en kanalen. In België en Nederland overleven deze subtropische dieren de winters niet. In meer zuidelijke landen vernielen ze de lokale biotopen door hun vraatzucht. Bovendien kunnen ze besmettelijke ziekten zoals Salmonella-infecties veroorzaken.

Goed zijn jegens dieren betekent dat men over al deze risico's grondig heeft nagedacht.

De Californische roodwangschildpad.

Giftige spinnen, schorpioenen en al dan niet giftige slangen kunnen dan weer een hele buurt op stelten zetten wanneer ze ontsnappen.

In de Zoo van Antwerpen worden met succes Braziliaanse goudkopleeuwaapjes gekweekt.

In de Zoo van Antwerpen beschikt men over speciale slaapmiddelen voor vissen waardoor ze medisch onderzocht kunnen worden. Zelfs de schorpioenvis met uiterst giftige stekels kan naar een aquarium verhuizen zonder stress of verwondingen voor hemzelf en de bewaker.

KMDA beheert het "studbook" en coördineert het project ter bescherming van de "bonobo's" of dwergchimpansees (*Pan paniscus*).

In Planckendaal leeft een bonobo-groep die zodanig samengesteld is dat de sociale dynamiek van een wilde populatie zo goed mogelijk wordt benaderd. De dieren beschikken over een uniek semi-natuurlijk eiland. Het project wordt mede opgevolgd door het Max Planck Instituut in Andechs en door het Primatencentrum in Göttingen.

Bovendien werkt KMDA mee aan een langdurig project voor de studie en de bescherming van de Bonobo's in hun thuisland, Zaire.

Dieren in dierentuinen

De verzorging

Zoals een particulier verantwoordelijk is voor zijn huisdieren, zo is een dieren-tuindirectie verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van haar hele ark van Noë. Daarom moet zij beschikken over gespecialiseerde dierenartsen en biologen en dierenverzorgers met een degelijke opleiding.

In een dierentuin die een grote variatie van dieren herbergt, is naast voeding en huisvesting, ook de medische verzorging een zware opgave. De dierenartsen worden geconfronteerd met vele onverwachte problemen en nemen eventueel hun toevlucht tot humane geneesmiddelen. In het dolfinarium van Harderwijk (Nederland) werd een dolfijn op het nippertje gered van een zware schimmelinfectie dank zij de ervaring met schimmeldodende middelen in de menselijke geneeskunde.

Meestal vereisen zieke dieren echter medicamenten die speciaal voor hen ontwikkeld zijn. Wanneer ze moeten onderzocht of geopereerd worden, zijn de verdovingstechnieken van geval tot geval totaal verschillend.

Voor vissen werd een uniek verdovend produkt ontdekt dat aan welbepaalde concentraties in het water opgelost wordt en, via de kieuwen opgenomen, de vis probleemloos in slaap sust.

Soms moeten vissen naar een ander aquarium overgebracht worden, bijvoorbeeld omdat ze anders hun jongen zouden opeten of omdat de aquaria gereinigd moeten worden. Zo'n overplaatsing veroorzaakt meestal een gevaarlijke stress waarbij het dier schubben verliest en letterlijk blootgesteld wordt aan infecties, mogelijk met dodelijke afloop. Dat alles wordt voorkomen door een kleine dosis van het verdovingsmiddel.

De doelstellingen

Een dierentuin draagt bij tot het natuurbehoud op vier verschillende vlakken:

1. Hij heeft een opvoedende rol en stimuleert de belangstelling en de eerbied voor het dier en de natuur
2. Hij bevordert wetenschappelijk onderzoek dat leidt tot een betere kennis van de fysiologie, de psychologie en het gedrag der dieren en tot een betere diergeneeskunde
3. Hij draagt bij tot internationaal gecoördineerde kweekprogramma's voor bedreigde diersoorten
4. Hij maakt de mensen bewust van het enorme belang van natuurbehoud en een duurzaam evenwicht tussen mens en natuur

In een uithoek van het dierenpark Planckendael slaagt men erin voldoende rust te garanderen om een levensvatbare otterkolonie te onderhouden. Men hoopt de dieren te kunnen uitzetten, wellicht in de Uzervlakte, als de tijd daarvoor gekomen is.

Eén van de bekroonde werken van de "Jongerenprijzen Leefmilieu 1994", uitgelooft door "MENS", was een studie van het leefmilieu in Planckendael door leerlingen van het Sint-Lambertusinstituut uit Ekeren, onder de titel: "De otter als ambassadeur van de waterkwaliteit".

Door de voortdurende inkrimping van de natuurgebieden overal ter wereld wordt het aantal bedreigde diersoorten steeds groter. Voor sommige soorten zijn weloverwogen kweekprogramma's nuttig en realiseerbaar.

In overleg met specialisten uit verschillende universiteiten en organisaties voor natuurbehoud zoals WWF, bestudeert men de te nemen maatregelen.

Vanaf het ogenblik dat er te weinig dieren overblijven, is er ook te weinig variatie van hun erfelijke kenmerken en zal de soort door inteelt steeds minder levensvatbaar worden. Om tijdig te kunnen ingrijpen worden daarom zogenoemde "studbooks" aangelegd met alle nuttige informatie over de nog levende dieren met betrekking tot hun geografische verspreiding, afstamming, bevolkingsdichtheid, erfelijke eigenschappen, kweekgewoonten, diergeneeskundige problemen, gedrag, sociale organisatie, enz., enz. Het gaat om duizenden gegevens die voortdurend aangevuld en gecontroleerd worden met de hulp van speciaal uitgedokterde computerprogramma's.

De verantwoordelijkheid voor het opvolgen van zo'n "studbook" wordt toevertrouwd aan één van de wetenschappelijke centra of dierentuinen.

De Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen (KMDA) beheert op die manier de "studbooks" van de Zuidamerikaanse goudkopleeuwaapjes en van enkele Afrikaanse soorten, met name de kongopauw, de okapi en de

bonobo of dwergchimpansee. KMDA heeft door zijn succesvolle kweekprogramma's in Planckendael ook een belangrijk aandeel in de redding van bedreigde diersoorten zoals het Przewalskipaard.

Dergelijke dierentuinprojecten streven er ook naar om, waar het mogelijk is, de diersoorten terug in hun natuurlijke omgeving uit te zetten.

Dieren in "het wild"

In natuurreservaten kunnen dieren geobserveerd worden zonder dat ze van hun vrijheid werden beroofd. In West Europa zijn de natuurreservaten doorgaans bescheiden van omvang.

In alle werelddelen vermindert de oppervlakte van de waardevolle natuurgebieden op schrikbarende wijze. De voortschrijdende verschrompeling van het regenwoud wordt in alle toonaarden betreurd. Overal eist de menselijke samenleving steeds meer ruimte op. Intussen gaat een grote rijkdom van levensvormen onherroepelijk verloren.

Parkwachters beperken het toerisme in natuurreservaten omdat het onvermijdelijk schade toebrengt aan de biotopen. Ze bestrijden de ongeoorloofde jacht- en visvangstpraktijken en leggen zich naar beste vermogen toe op de verzorging van de dieren.

Ook in de wildernis moeten dieren soms medisch onderzocht en behandeld worden. Soms moeten ze naar andere oorden vervoerd worden om te

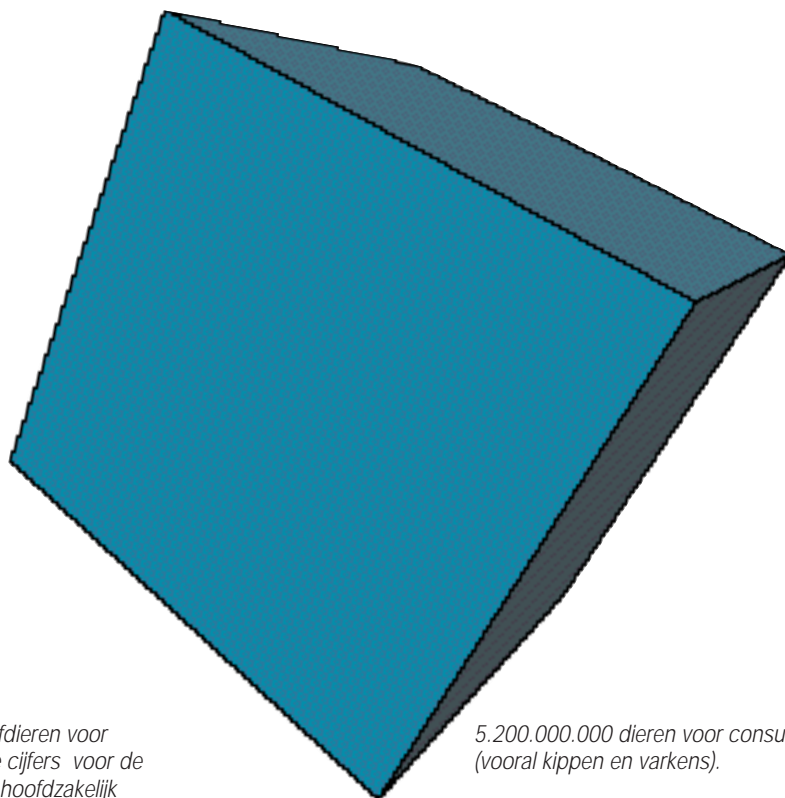

Medisch onderzoek van een zwarte neushoorn in het Etoshapark (Namibië).

ontsnappen aan droogte of hongersnood. Dat alles vaak in moeilijke omstandigheden die veel deskundigheid en toewijding vereisen.

De cijfers van het "Worldwatch Institute" met betrekking tot het geheel van de visvangst zijn ronduit alarmerend. Drie kwart van het aardoppervlak bestaat uit water dat als werkterrein dient voor 15 tot 21 miljoen professionele vissers. Op 20 jaar tijd verdubbelde de mondiale visserijvloot van 600.000 tot 1,2 miljoen grote vissersboten. Desondanks is de hoeveelheid gevangen vis over de hele wereld sinds 1989 met 5 % gedaald. Door overbevissing geraken de voorraden uitgeput. Dit fenomeen wordt bovendien versneld door de waterbevuiling die steeds groter wordt in beken, rivieren, zeeën en oceanen.

Het ziet er echt niet goed uit voor de wilde dieren op aarde, waar men ook kijkt, te land, te water of in de lucht.

Jaarlijks gebruik van proefdieren voor onderzoek (benaderende cijfers voor de Europese Gemeenschap hoofdzakelijk m.b.t. 1991; rapport van de Europese Commissie 1993)

5.200.000.000 dieren voor consumptie (vooral kippen en varkens).

50.000.000 honden en katten als gezelschapsdieren.

12.000.000 proefdieren (waarvan ongeveer 90% muizen en ratten, < 0,5 % katten en honden en < 0,01% aapachtigen).

Laboratoriumdieren

"Wees goed jegens dieren" is een stelregel die ongetwijfeld ook geëerbiedigd moet worden door alle wetenschappers. Bij de opleiding van al wie dierproeven uitvoert in een laboratorium moet de ethiek een meer vooraanstaande plaats toebedeeld krijgen.

Talrijke proeven die dertig jaar geleden courant uitgevoerd werden, zijn nu totaal onaanvaardbaar en te verwerpen. Dankzij de vooruitgang van de wetenschappelijke kennis zijn ze dikwijls ook totaal overbodig geworden.

Het aantal proefdieren dat gebruikt wordt voor wetenschappelijk onderzoek, is eerder gering in vergelijking met het aantal huisdieren die de mens gezelschap houden en nog veel kleiner in vergelijking met het aantal dieren dat gefokt wordt voor menselijke consumptie.

*Een vorig nummer van "MENS", onder de titel "Snijden in eigen vlees", besteedde reeds enige aandacht aan de levensomstandigheden van de veestapel. In latere nummers komt dat nog wel uitgebreider aan de orde met de hulp van deskundigen terzake.

Het gebruik van dieren in laboratoria moet beantwoorden aan de normen van het Koninklijk Besluit dat verschenen is het Belgisch Staatsblad op 5 januari 1994.

Onderzoekslaboratoria waarin proefdieren worden gebruikt en instellingen die proefdieren kweken en verkopen, dienen over een erkenningsbewijs van het Ministerie van Landbouw te beschikken. Daarnaast moeten zij een nauwkeurige boekhouding bijhouden, waarin alle gegevens worden genoteerd over de herkomst van de dieren en het soort proeven waaraan ze worden onderworpen.

Alleen proefdieren uit erkende instellingen mogen worden gebruikt.

Bovendien zijn enkel strikt noodzakelijke dierproeven goedgekeurd. Dat is in het geneesmiddelenonderzoek niet gemakkelijk om te beoordelen.

Dankzij de verbeterde voeding, hygiëne en medische verzorging leven de mensen nu veel langer dan vroeger. Volgens de Engelse toxicoloog, Prof. Inman, danken wij ongeveer 10 jaar levensverlenging aan de ontwikkeling van vaccins en geneesmiddelen. De kwaliteit van het leven is ook veel verbeterd. Denk bijvoorbeeld aan het feit dat kinderverlamming haast niet meer voorkomt.

Botsingsproeven met apen of andere proefdieren zijn allesbehalve strikt noodzakelijk en dus niet aanvaardbaar.

Bij het streven naar de afschaffing van de dierproeven volgt men nu de stelregel van de drie V's, wat staat voor: Verminderen, Vervangen, Verfijnen.

Gamma van cosmetica onder de naam "Beauty without cruelty" waarmee bedoeld wordt:

- dat geen enkel ingrediënt afkomstig is van de vlees- of visindustrie (ook bijvoorbeeld karmijnrood, afkomstig van insecten, wordt geweerd)
- dat alleen "oude" ingrediënten gebruikt worden die reeds bestonden voor de richtlijn van 1976 van de Europese Commissie en waarvoor dus geen dierproeven verplicht zijn vermits hun veiligheid aangetoond is door zowat 20 jaar menselijk gebruik.*

* Voor meer informatie: R. Votion, Anti Proefdier Mishandeling Actie, de Burletlaan 4, 2650-Edegem

Een unieke reuzenpanda met een bruinetint vacht werd gered dankzij een medicijn dat door zijn Chinese verzorgers werd "voorgeproefd".

De mens als proefkonijn

In de zeventiger jaren bleek dat een veel voorkomende doodsoorzaak bij de reuzenpanda in China te wijten is aan darminfecties met ronde wormen. Gelukkig bestond er een geneesmiddel dat sinds lang gebruikt werd om dergelijke parasitaire wormen bij mens en dier te doden.

De zieke reuzenpanda's werden benaderd door speciaal opgeleide Chinese opsporingsbrigades onder leiding van dierenartsen. Om de panda's te verleiden tot het innemen van het wormdodende middel moest een nieuwe "zoet smakende" vorm van het produkt gemaakt worden met suiker als lokmiddel.

In principe - en ook in de praktijk - moet elke nieuwe vorm van een geneesmiddel op zijn veiligheid getest worden. In dit geval slikten de Chinezen zelf een overeenkomstige dosis van het zoete produkt om zeker te zijn dat het de reuzenpanda's geen kwaad zou doen. Sindsdien werden talrijke reuzenpanda's door toediening van dit medicijn gered.

Dierproeven verminderen

Het "aureool van het wetenschappelijk onderzoek" is geen vrijgeleide voor het uitvoeren van experimenten met dieren. Er is een hele waslijst van voorschriften die moeten nageleefd worden, zowel voor proeven op mensen als dieren.

Belangrijke richtlijnen zijn beschreven in de "Verklaring van Helsinki" (1964) en de "International Ethical Guidelines" van de Wereldgezondheidsorganisatie. Steevast dragen nieuwe wetten en voorschriften ertoe bij dat de lat van de ethische toelaatbaarheid hoger wordt gelegd. De meeste vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften weigeren publicaties op te nemen waarin dierproeven voorkomen die niet aan de ethische criteria beantwoorden.

De toelaatbaarheid van een dierexperiment hangt af van de verwachte vooruitgang enerzijds, van de tol die betaald wordt aan pijn, leed en risico anderzijds.

Wanneer het gaat om de ontwikkeling van schoonheidsprodukten die niet levensnoodzakelijk zijn, is het beoogde voordeel miniem. Dan zijn dierproeven die leed veroorzaken af te keuren. In deze sector wordt niet alleen gepleit voor een vermindering van de dierproeven, maar ook voor hun totale afschaffing.

Ook bij de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen wordt gestreefd naar een vermindering van dierproeven. Het volledig afschaffen van dierproeven betekent echter dat veiligheidsproeven rechtstreeks bij mensen moeten uitgevoerd worden, wat dan weer in strijd is met de verklaring van Helsinki.

Er werden, onder meer tijdens de tweede wereldoorlog, reeds vaker medische experimenten uitgevoerd op gevangenen, op politieke tegenstanders, soms zelfs op onwetende burgers. Maar dat is natuurlijk uit den boze.

In uitzonderlijke omstandigheden werd de mens zelfs al eens gebruikt als proefkonijn om de veiligheid van een diergeneesmiddel uit te testen. Dat was het geval met de panda's in China. Maar het risico in dat geval was eigenlijk onbestaande.

Embryo van het konijn. Een kleuring van het kraakbeenweefsel met alizarine maakt elke afwijking van de beendervorming duidelijk zichtbaar.

De wettelijke voorschriften om de veiligheid van medicamenten te garanderen, hebben soms - hoe erg ook - geleid tot een toename van het aantal dierproeven. Sinds de ramp met het geneesmiddel Softenon®, toen duizenden misvormde kinderen geboren werden, zijn bijkomende proeven vereist, o.m. op het konijn, die moeten aantonen dat de gebruikte produkten geen schade toebrengen aan embryo's.

Tegenstanders van dierproeven voeren aan dat zulke proeven nooit een absolute veiligheid bij menselijk gebruik garanderen. Dat is juist: absolute veiligheid bestaat niet. Desondanks schrijft de wetgever dierproeven voor omdat ze toch een grotere mate van veiligheid verzekeren. Dat is ook juist.

Gelukkig zijn er andere evoluties in het wetenschappelijk onderzoek die toelaten het aantal dierproeven te verminderen.

Een belangrijk winstpunt bij het toxicologisch onderzoek is het wereldwijd afschaffen van de LD-50 test (Letale Dosis 50 %) die vervangen wordt door meer benaderende methoden zoals de FDP-test (Fixed Dose Procedure) die een voldoende veiligheidsmarge garanderen.

Een substantiële vermindering is mogelijk door de standaardisatie van de experimenten en de harmonisatie van de wetgeving in de verschillende landen ter wereld. Soms eist men veiligheidsproeven die enigszins verschillen van land tot land. Het zijn de proefdieren die opdraaien voor deze dwaze meningsverschillen tussen mensen.

Gezondheidscontrole bij ratten: weging en opvolging van de gewichtscurve. Alle gegevens worden door de computer verwerkt. De afmetingen van de kooien op de achtergrond zijn wettelijk voorgeschreven.

Om de internationale bruikbaarheid van veiligheidsproeven mogelijk te maken, worden zogenoemde GLP-procedures ("Good Laboratory Practices" of "goede laboratoriumpraktijken") opgesteld door deskundigen. Dankzij een degelijke internationale controle op de uitvoering van de proeven, worden de bekomen resultaten wereldwijd erkend.

Dierproeven vervangen

Door vroeger onderzoek kunnen de farmacologen het werkingsmechanisme van de meeste medicijnen nu beter doorgronden. Ze weten dat geneesmiddelen voor sommige ziekte toestanden moeten inwerken op welbepaalde scheikundige enzymen, celmembranen en cel- of weefselculturen. Door de opgedane kennis kunnen ze de geneeskrachtige werking van het produkt op een meer betrouwbare wijze voorspellen. Dat leidt tot de vervanging van dierproeven door alternatief onderzoek.

Deze gang van zaken wordt aangemoedigd door het toekennen van wetenschappelijke prijzen voor onderzoek dat helpt om de noodzaak van dierproeven te omzeilen.

Eén van de vooraanstaande prijzen wordt jaarlijks uitgereikt door het "Internationaal Fonds voor de Vervanging van Dierexperimenten", bekend als de F.I.S.E.A.-prijs ("Fonds International pour la Substitution de l'Expérimentation Animale") en mede ondersteund door APMA (Anti Proefdieren Mishandeling Actie).

De eerste F.I.S.E.A.-prijs ad 500.000 BF dateert van 1987 en werd toegekend aan professor Vera Rogiers (VUB, Brussel). Zij toonde aan dat culturen van levercellen zeer waardevol zijn om de toxiciteit van bepaalde geneesmiddelen in te schatten zodat minder dierproeven nodig zijn.

Indeling van dierproeven volgens gradaties van dierenleed (P1 tot P3)

(naar dr.L.F.M. Van Zutphen ed. '91, 'Proefdieren en dierproeven')

gering ongerief (P1)

- enkelvoudige bloedname
- rectaal toucheren
- monsternamen van vaginaal slijm
- toediening onder dwang van op zich niet schadelijke stoffen
- maken van röntgenfoto's bij niet-geanesthetiseerde dieren
- doden zonder voorafgaande handeling
- terminaal experiment onder narcose
- fixatie in boxen (liggen en staan mogelijk)
- immunisatie zonder adjuvans

matig ongerief (P2)

- frequente bloedafname
- pyrogeniteitstest
- aanbrengen van verblijfcanules e.d.
- gipsverbanden
- fixatie in toestellen
- huidtransplantatie
- keizersnede
- ontwaken uit narcose
- immunisatie met Freund's incompleet adjuvans (niet in voetzool)

ernstig ongerief (P3)

- verzamelen van ascites-vloeistof
- totale verbloeding zonder narcose (geen decapitatie)
- genetisch bepaalde afwijkingen zoals spierdystrofie en hemofilie
- langdurig onthouden van voedsel, drinkwater of slaap
- immobilisatie door spierrelaxantia zonder sedatie
- sommige infectieproeven
- onderzoek naar carcinogene werking met tumorinductie
- toedienen van pijnprikkels, opwekken van convulsies
- LD50-test en/of LC50-test
- immunisatie in de voetzool
- immunisatie met Freund's compleet adjuvans

Dierproeven verfijnen

Naast het verminderen en het vervangen van dierproeven, is er ook het streven naar het "verfijnen" van dierproeven. Het betekent dat, tijdens de nog steeds als noodzakelijk beschouwde dierproeven, het dierenleed tot het strikte minimum moet beperkt blijven.

De verschillende experimenten worden door deskundigen beoordeeld op de graad van pijn en stress die veroorzaakt worden. De voornaamste classificatiecriteria (P1 tot P3) worden in bijgaande tabel vermeld.

Dankzij de voorschriften over het verfijnen van dierproeven, zijn vele experimenten uitgesloten die in vroegere decennia werden uitgevoerd en nog wel eens als afschrikwekkende voorbeelden worden aangehaald.

Ook voor de dierenverblijven, de dienst ruimten, de klimaatregeling en de verzorging van de dieren zijn strikte voorschriften wettelijk bepaald. In feite zijn de levensomstandigheden van laboratoriumratten en muizen veel beter dan die van hun "wilde soortgenoten" in zoverre dat ze veel gezonder zijn en ook langer leven.

Enkele voorgeschreven normen (die ook bij het houden van huisdieren nuttig kunnen zijn) worden toegelicht in een afzonderlijke tabel en grafiek.

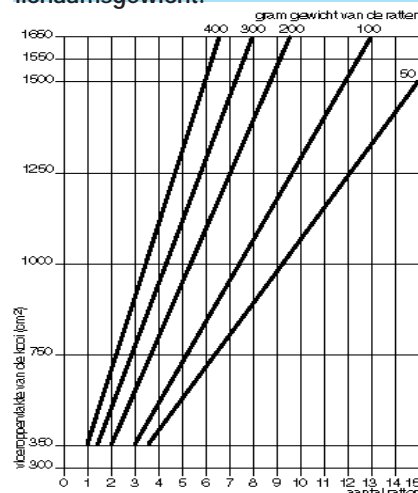
Uit het Belgisch Staatsblad van 19.02.1992

Wet houdende goedkeuring van de Europese Overeenkomst voor de bescherming van gewervelde dieren die worden gebruikt voor experimentele en andere wetenschappelijke doeleinden opgemaakt te Straatsburg op 18 maart 1986 - blz 3462:

Richtlijnen voor het onderbrengen in kooien van kleine knaagdieren en konijnen (in voorraad en tijdens procedures)

Soort	Minimum vloeroppervlak van de kooi cm ²	Minimum hoogte van de kooi cm
Muis	180	12
Rat	350	14
Syrische hamster	180	12
Cavia	600	18
Konijn 1 kg	1400	30
2 kg	2 000	30
3 kg	2 500	35
4 kg	3 000	40
5 kg	3 600	40

Richtlijnen voor het vloeroppervlak van de kooi in verhouding tot het aantal ratten per kooi en hun lichaamsgewicht.

Het is nuttig en heilzaam dat alle betrokkenen, vanaf de diervverzorgers tot de laboranten en het laboratorium-hoofd, deze voorschriften kennen en steeds voor ogen houden.

De huidige normen zijn zeker geen eindpunt. Binnen het Belgische Ministerie van Landbouw wordt een Deontologisch Comité opgericht van deskundigen die moeten bepalen waar de ethische grenzen liggen. Zij zullen ook advies uitbrengen inzake dierproeven en eventuele alternatieven aanwijzen op verzoek van de Minister of de Dienst van zijn Ministerie.

Het verminderen, vervangen en verfijnen van de dierproeven is een continu proces dat bevorderd wordt door de voortschrijdende kennis van de biologie in het algemeen, en van de fysiologie en de psychologie van de dieren in het bijzonder.

Een vierde "v"

Een vierde "v" zou kunnen staan voor "verantwoordelijkheid".

De "Raad van Europa" bereidt de invoering voor van vier soorten van diploma's die vereist zijn voor personen die met proefdieren werken. Het gaat van het diploma voor de bediende die de kooien kuist tot dat van directeur van een animalarium.

Dat initiatief zal er ongetwijfeld in belangrijke mate toe bijdragen om bij alle onderzoekers het besef levendig te houden dat men ook tijdens wetenschappelijke proeven goed moet zijn jegens dieren.

De moraal van het verhaal

De samenleving tussen mensen en dieren op deze planeet laat ongetwijfeld nog veel te wensen over. Dat geldt trouwens evenzeer voor de samenleving tussen mensen onderling.

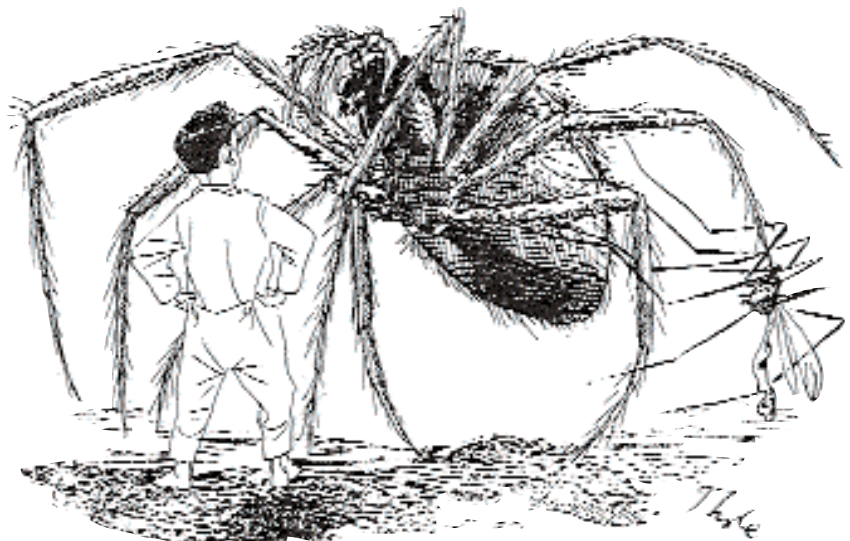
Dit dossier wil ervoor pleiten dat de eerbied voor het leven aan bod komt in de opvoeding, op alle niveaus van het onderwijs, van lager tot hoger. "Wees goed jegens dieren" (en natuurlijk ook jegens mensen) is een levenshouding die herkenbaar moet zijn, zowel in de lessen biologie als moraal of godsdienst.

Wie geregeld met dieren omgaat, moet ook een aangepaste biologische en technologische kennis bezitten. Veruit het meeste dierenleed wordt immers veroorzaakt door onwetendheid. Dankzij een betere kennis van de biologie en dankzij de vooruitgang van onder meer het farmaceutisch onderzoek kan heden ten dage veel leed vermeden worden bij mens en dier.

De normen die gelden voor de diervverzorging, moeten voortdurend aangepast en verbeterd worden omdat ook onze kennis van de biologie en de psychologie van de dieren vooruitgang boekt.

Wie ijvert voor het dierenwelzijn, mag zelf geen oogkleppen dragen. Hij bekommert zich evenzeer om de miljarden consumptiedieren, als de honderden miljoenen gezelschapsdieren, de miljoenen proefdieren en de ontelbare wilde dieren.

Wie ijvert voor het dierenwelzijn, zal zich automatisch ook vragen stellen bij het welzijn van de zogezegd "lagere" levensvormen. Maar zover durven de meeste mensen nog niet denken. Dat komt in dit dossier nog niet aan bod. Rome en Parijs werden ook niet op één dag gebouwd.

In "Erik of het kleine insectenboek" vond Godfried Bomans zowat alle menselijke deugden en ondeugden terug in de families van de wespen, de slakken, de spinnen, de duizendpoten...

**WEEST GOED JEGENS DIEREN
SOYEZ BONS POUR LES ANIMAUX**
Zuid der Maatschappij - Zuid der Maatschappij
Bord, Dierkennis, Antwerpen - Bord, Dierkennis, Antwerpen
Société Royale Belge des Zoologues - Société Royale Belge des Zoologues
Place de la Gare 28, Antwerpen - Place de la Gare 28, Antwerpen

JONGERENPRIJZEN LEEFMILIEU 1995

gewijd aan het thema

"Wees goed jegens dieren"

**Plechtige uitreiking op de "dierenwelzijnsdag"
in de Antwerpse Zoo op 6 mei 1995**

Een hoofdprijs van 50.000 BF en talrijke andere prijzen worden toegekend door een jury samengesteld uit leden van de "Vlaamse Vereniging voor Biologie", de "Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde van Antwerpen" en deskundigen in de dierenbescherming en dierenverzorging. De scholen waar de geselecteerde werken gerealiseerd werden, ontvangen een herinneringsgetuigschrift en alle jongeren ontvangen een reeks milieudossiers samengesteld door de werkgroep "MENS".

REGLEMENT VOOR DEELNAME:

De prijzen worden toegekend voor seminariewerken gemaakt door een groep van jongeren van 12 tot 20 jaar, onder toezicht van een leerkracht (alle onderwijsnetten en alle richtingen, S.O., T.O., Bu.O., H.O....), over het thema: "Wees goed jegens dieren". De ingezonden werken vermelden duidelijk de namen van de leerlingen, de begeleidende leerkracht en de onderwijsinstelling. Het seminariewerk kan één of ander deelaspect van de diervverzorging behandelen, bijvoorbeeld bij wilde dieren, huis- en gezelschapsdieren, consumptiedieren of proefdieren. Het werk bevat een literatuurstudie, eigen beoordelingen en eventueel ook praktische raadgevingen en/of gerealiseerde actiepunten en/of enquêtes rond dierenwelzijn.

De jury steunt haar beoordeling op de volgende aspecten:

- de ethische benadering
- de "inspiratie", d.w.z. de originaliteit van de ideeën
- de "transpiratie", d.w.z. de geleverde inspanning van de inzenders
- de wetenschappelijke verantwoording, rekening houdend met de ouderdom en de studierichting van de deelne(e)m(st)ers
- de didactische verwoording en de zorg besteed aan redactie, taal en illustraties

Drie exemplaren van het werk (10 tot 25 pagina's eventueel aangevuld met bijlagen) worden uiterlijk op 31 maart 1995 bezorgd op onderstaand adres waar ook bijkomende inlichtingen kunnen verstrekt worden:

Sonja De Nollin, coördinator

Te Boelaarlei 23 2140-Borgerhout Tel.: 03/322.74.69 Fax: 03/321.02.77

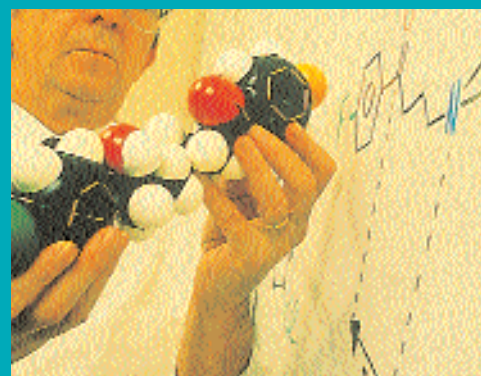
MINISTERIE
VAN
VOLKSGEZONDHEID
MINISTERIE
VAN
LANDBOUW

MINISTERIE VAN DE
VLAAMSE GEMEENSCHAP
DEPARTEMENT
VAN ONDERWIJS

Dossier:
"Hoe ontstaan
geneesmiddelen?"

"MENS" in retrospectie

Reeds verschenen dossiers:

- MENS 1: "Wie is bang voor dioxinen?"
- MENS 2: "Leven en sterven met chloorfenolen"
- MENS 3: "Zware problemen met zware metalen?"
- MENS 4: "De aardbol op hol"
- MENS 5: "Over kruid en onkruid"
- MENS 6: "Verpakking of ballast?"
- MENS 7: "Snijden in eigen vlees"
- MENS 8: "In de schaduw van AIDS"
- MENS 9: "Kat en hond in het leefmilieu"
- MENS 10: "Water, bron van leven... en dood"
- MENS 11: "Chloor: pro en contra"
- MENS 12: "Verpakking: een zegen voor het leefmilieu?"
- MENS 13: "Kanker & Milieu"
- MENS 14: "Plastiek: pro en contra"